

29.10.2008

Urbaanin asumisen tulevaisuuden konseptit (URBA)

Yhteenveto julkaisusta

Tämä yhteenveto perustuu Urbaanin asumisen tulevaisuuden konseptit- tutkimushankkeen tutkijoiden kirjoituksiin julkaisussa **Asuttaisiinko toisin? Kaupunkiasumisen uusia konsepteja kartoittamassa**. (Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B95, Espoo 2008.)

Julkaisun kirjoittajat ovat Hilikka Lehtonen, Inari Aaltojärvi, Jukka Hirvonen, Tuomas Ilmavirta, Mervi Ilmonen, Karin Krokfors, Maarit Lapinleimu, Pasi Mäenpää, Raine Mäntysalo, Markku Norvasuo, Terttu Nupponen, Sari Puustinen ja Kirsi Rantama. Julkaisun on toimitanut Markku Norvasuo.

Avara urbanismi – ajateltaisiinko kaupungista toisin?

Oikeaa urbaanisuutta ei ole olemassa. Ihmiset hakeutuvat erilaisiin kaupunkimaisuuksiin, kuka kivikaupunkiin, kuka lähiön reunamalle. Kaupunki tulee Pasi Mäenpään mukaan ymmärtää myös moniasteisina ja monitasoisina kaupunkilaisuuksina. Kaupungissa tärkeää on juuri sen monitasoisuus, kokoonpano ja yhteydet.

Ihmisen kokemus omasta kaupungistaan syntyy mm. liikkumisesta ja arjen sujuvuudesta. Liikkuvuus ja vuorovaikutus ovat urbaanisuuden ydintä. Ihmisten käsitystä jo olevasta kaupungista on vahvistettava – myös kaupunkeja suunniteltaessa. Se tarkoittaa paikallisuuden ymmärtämistä.

Pääkaupunkiseudun alue voidaan jakaa ydinkaupunkiin, välikaupunkiin ja seutukaupunkiin. Kuhunkin niistä sisältyy omanlaisiaan kehittämis- ja jalostamispotentiaalia:

- Ydinkaupunkia tulisi kehittää tiiviiden, sosiaalisen sekoittuneisuuden, palvelutarjonnan, elävän julkisen tilan ja lyhyiden työmatkojen pohjalta
- Esikaupunkeja taas tiiviillä yhteyksillä keskuksiin ja täydennysrakentamisella, joka lisää esikaupunkien lähiövyöhykkeen ympäristön laatua ja monipuolistaa sitä.
- Seutukaupunkia luonnonläheisen pikkukaupunkimaisuuden pohjalta.

Lue lisää Pasi Mäenpään artikkelista **Avara urbanismi. Yritys ymmärtää suomalainen kaupunki toisin**.

(jatkuu)

Lisätiedot: Professori Hilikka Lehtonen, puh. 040 – 756 1299, sähköposti hlehtonen@kolumbus.fi
Tutkijatohtori Sari Puustinen, puh. 050 – 522 4182, sähköposti sari.puustinen@tkk.fi

Kaupunkeja kehitettävä avainryhmille vai kaikille?

Asuntopolitiikka voidaan nähdä osana kaupunkipolitiikkaa, johon kuuluvat sosiaalinen yhteenkuuluvuus, muutosten vastuullinen hallinta, taloudellinen kilpailukyky ja ympäristön kestävyys. Kansainväliseen kaupunkipolitiikkaan on etenkin viime vuosina kuulunut näkemys siitä, että tietyt ammattiryhmät ovat avainasemassa kaupunkien menestyksessä ja että kaupungin houkuttelevuutta määrittää myös niiden ihmisilmapiiri. Esimerkiksi Lontoossa on otettu käyttöön erityisiä ohjelmia avainryhmien asumisen tukemiseksi. Ne sisältävät lainoja ja tukea asunnon vuokraamiseen. Yleisimmin avainryhmiin luetaan korkeasti koulutetut, palvelutyön tekijät sekä lapsiperheet. Palvelutyön tekijöitä ovat mm. poliisit, palomiehet, sairaanhoitajat ja opettajat, asiantuntijoita esimerkiksi tutkijat ja konsultit.

Mutta mitä ovat urbaanit ammattiryhmät jotka ovat valikoituneet pääkaupunkiseudulle? Asiaa on tutkittu toistaiseksi vähän. Urba-hankkeessa tehdyssä Tilastokeskuksen v. 2005 aineistoon pohjautuvassa tarkastelussa on voitu todeta, että pääkaupunkiseudulla ovat ylliedustettuina erityisesti seuraavat ryhmät:

- johtajat ja ylemmät virkamiehet.
- erityisasiantuntijat ja asiantuntijat.
- toimisto- ja asiakaspalvelutyön tekijät.

Silmiinpistäväntä on erityisasiantuntijoiden ylliedustus. Kun mennään tarkempaan ammattiluokkien tarkasteluun, paljastuu erityisiä urbaaneja ammatteja. Niitä ovat:

- tiedottajat, toimittajat, mainostoimittajat.
- tietotekniikan ja matemaattis-luonnontieteellisten alojen erityisasiantuntijat.
- näyttelijät, ohjaajat, taideteollisen alan suunnittelijat ym. taidealojen edustajat.
- useat ulkomaisia yhteyksiä edesauttavat ammatit, kuten lentotoiminnan ammatit, kielenkääntäjät ym.

Taidealojen erityisasiantuntijat keskittyvät omassa asumisessaan Helsingin niemelle, tietotekniikan erityisasiantuntijat Helsingin ja Espoon keskeisille alueille, hoitotyöntekijät alueille, joilla on ollut ARA-vuokratuotantoa, opettajat ja suojeluala (esim. poliisit) eivät keskity kovin vahvasti ja rakennustyöntekijät ovat selvästi keskuspakoisia. ARA-vuokratuotanto on siten ollut avainasemassa ainakin hoitotyötä tekevien, kuten perushoitajien parissa.

Lasten suhteellinen osuus on Helsingin kantakaupungissa selvästi pienempi kuin muualla seudulla, mutta se on pysynyt jo pitkään melko tasaisena. Espoossa, Vantaalla ja kehyskunnissa lasten lukumäärä on jatkuvasti kasvanut, mutta osuus väestöstä on ollut pikemminkin supistumaan päin. Helsingin esikaupunkivyöhykkeellä kehitys on ollut vaihtelevampaa. Lapsiperheiden määrällinen painopiste sijoittuu seudulla Helsingin, Espoon ja Vantaan lähiövyöhykkeelle. Lähiöissä onkin syytä vahvistaa niiden soveltuvuutta lapsiperheille, vertaa myös kohdan 1 suositukset.

Lue lisää Mervi Ilmosen ja Jukka Hirvosen artikkelista *Avainryhmien asuminen pääkaupunkiseudulla*.

Asumiskonseptit avauksina tulevaisuuden mahdollisuuksiin

Asumiskonseptit voidaan ymmärtää asumisratkaisujen kuvauksina, uusina toimintatavoissa sekä asumisen ongelmaratkaisun välineinä ja metaforina. Puhe konsepteista voi viitata yhtä hyvin rahoitusmuotoon (esim. osaomistaminen) kuin asunnon erityislaatuun (esim. matalaenergiatalo). Se voi tarkoittaa myös rakennusliikkeen markkinoimaa tuotetta. Usein konsepti-sanaa käytetään kuvaamaan puolivalmista tuotosta tai luonnosta. Konsepti voi olla kutsuvasti keskeneräinen, mutta merkittäviä tulevaisuuden mahdollisuuksia avaava.

Urba-hankkeessa tehdyn analyysin mukaan Suomessakin ollaan siirtymässä asuntotuotannossa uuteen vaiheeseen, jota voidaan kutsua yhteiskehittelyn vaiheeksi. Siinä on kysymys uudesta toimintatavasta. Olennaista monitoimijaisessa yhteiskehittelyssä on yhteisen kohteen muodostuminen. Konsepti on tällöin yhteistoiminnan väline. Konseptit auttavat kytkemään eri toimijoiden yksilölliset panokset yhteen. Esimerkiksi avustetussa ryhmärakentamisessa on selviä uuden toimintamallin luomisen aineksia.

Lue lisää: Markku Norvasuon artikkelista *Asumiskonseptien ulottuvuuksia. Lähtökohtia URBA-tutkimushankkeelle* sekä Raine Mäntysalon ja Sari Puustisen artikkelista *Kohti urbaanin asumisen konseptien yhteiskehittelyä*.

Kiinnostavia esimerkkejä ulkomaisista asumiskonsepteista

Kraftwerk1 Zürichissä

Sosiaaliseen asuntotuotantoon on liittynyt sekä Zürichissä että Lontoossa innovatiivisia piirteitä. Zürichissä yleishyödylliset asunnontuottajat ovat vastanneet pitkään neljänneksestä asuntotuotannossa. Kaupungin käyttämiä keinoja tuotannossa ovat olleet tonttimaan vuokralle luovuttaminen kohtuuhintaan, osuuskuntien osuuskuntien rahoittaminen, arkkitehtikilpailujen järjestäminen ja yhden prosentin varaaminen tuotetusta pinta-alasta yleishyödyllisiin toimintoihin.

Kraftwerk1:n asuinkortteli Zürich Westin vanhalla teollisuusalueella on syntynyt osittain sosiaaliutopistisista pyrkimyksistä. Samalla se on arvioitu pyrkimyksissään ilmeisen onnistuneeksi. Se on luonteeltaan kaupunkikehityksen malli tai konsepti. Sen ponnahtauslautana on toiminut asuntopula ja asuntojen hintojen nousu. Se on toteutettu osuuskunnan, kaupungin, arkkitehdin ja pääurakoitsijoiden yhteistyönä.

Asuminen kohteessa on noin 20 % normaalia edullisempaa. Tulevat asukkaat organisoituivat jo suunnitteluvaiheessa vaikuttamaan pyrkiviksi teemaryhmiksi. Ryhmiä olivat esimerkiksi lapset, spirit, viestintä jne. Osuuskunnan käytössä on solidaarisuusrahasto, joka mahdollistaa myös huonompituloisten asumisen. Osuuskunnan periaatteet on muotoiltu säädöskokoelmaksi, CHARTA:ksi oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Esimerkiksi suuret ulkomaalaisperheet ja vammaiset ovat sopeutuneet hyvin asumisen korttelissa.

Kohteen pääasuinrakennus on Sveitsin suurin matalaenergiatalo. Yksikään sen yhdeksästä kerroksesta ei ole samanlainen ja rakennuksessa kulkevat sisäiset käytävät. Itse asunnot ovat joustavia. Kortteliin sisältyy pesutupa, baari ja lastentarha. Sen lisäksi käytössä on autopooli eli yhteiskäytössä olevat autot (car sharing).

Lue lisää Kirsi Rantaman artikkelista *Osuuskuntarakentamista Zürichissa*.

Avustettu ryhmärakentaminen Saksassa

Saksassa avustettu ryhmärakentaminen on muodostunut vaihtoehtoiseksi asuntojen tuottamismuodoksi. Siinäkin on kysymys uudentalaisesta toimintatavasta ja konseptista. Saksassa varhaista ryhmärakentamista harjoitettiin rakennussuojeluliikkeessä. Nykyisin erityisesti vanhusten parissa on kiinnostusta asiaan. Vaikka esimerkiksi Hampurissa tonttien pitkät jonotusajat rajoittavat toteutusta, on hankkeita nykyään liikkeellä noin 70. Avustetussa ryhmärakentamisessa toteutuskustannukset saadaan jopa 15–25 % alemmiksi kuin normaalituotannossa.

Hankkeet voivat olla:

- itseohjautuvia
- palvelutuottaja/moderaattorivetoisia, jolloin tuottaja tai moderaattori huolehtii hankkeen organisoinnista.
- aloitteentekijöistä lähteviä, joissa pienehkö ryhmä hankkii rakennuttajan. Rakennuttaja tekee tarjouksen kiinteään hintaan ja reunaehtona on, että asukkaat voivat osallistua hankkeeseen.

Hampurin kaupunki suhtautuu myönteisesti tähän toimintaan ja tukee sitä. Kaupunki luovuttaa tarkoitukseen tontteja ja on perustanut toimintaa tukemaan toimiston, Agentuurin. Se saattaa liikkeelle ryhmiä ja antaa neuvontaa, kaupunki myös luotottaa hankkeita. Erityisen pörssin kautta ryhmät voivat saada uusia jäseniä tai hankkia suunnittelijan.

Lue lisää Terttu Nupposen artikkelista *Omatoiminen kerrostalorakentaminen*.

Älykodin tilalle hyväksyttävää teknologiaa

Viime aikoina teknologia on tullut kodin piiriin sulautumalla huomaamattomasti arkisiin esineisiin, ja kokonaan verkottunut älykoti on jo pitkään ollut ehdokkaana uudeksi asumiskonseptiksi. Tästä huolimatta älykkäät kodit eivät kuitenkaan ole saavuttaneet suosiota massamarkkinoilla.

Varhaiset älykodin kehittäjät eivät ole tunnistanee ihmisten kotikäsitksen ja tarjotun teknologian välistä ristiriitaa. Osa ihmisistä näkee teknologian jopa kodin saastuttajana, ja useimmiten teknologioiden täyttämä koti mielletään vastakohtaksi tunteisiin ja autenttiseen vuorovaikutukseen perustavalle kodille. Teknologia tuo myös helposti työn kotiin, ja teknologioiden päästämät äänet uhkaavat rikkoa kodikkuuden tuntua. Myös sosiaalisten suhteiden nähdään vaarantuvan liiallisen teknologian käytön myötä. Yleisesti ollaankin sitä mieltä, että kodissa teknologia ei saa olla pääosassa, mutta samalla siinä nähdään mahdollisuuksia esimerkiksi vanhusten itsenäisen asumisen kannalta.

Jatkossa tulisi kodin teknologioissa kiinnittää huomiota siihen, että:

- ihmiset haluavat säilyttää kontrollin ympäristöönsä
- ihmiset jakavat teknologian välttämättömyyksiin ja turhuuksiin
- ekologista elämäntapaa tukevaan teknologiaan suhtaudutaan myönteisesti, turhuuteen nihkeästi
- teknologia voi tukea myös ihmisten sosiaalisia suhteita
- teknologia voi olla myös osa kodin estetiikkaa ja sisustusta.

Lue lisää Inari Aaltojärven artikkelista *Koti tulevaisuuden konseptina*.

Aikaa kestävään asuintilaan, tilojen funktionaalisuudesta niiden organisoitavuuteen

Aikaa kestävä asuintila voidaan nähdä yhtenä tulevaisuuden asumiskonseptinä. Se sallii erilaisten ihmisten elämäntavat ja niissä tapahtuvat muutokset ilman, että asuinrakennukset ja niiden pihat rakenteineen joutuisivat oleellisten muutosten kohteiksi.

Kysymyksessä ovat joustavasti käytettävät tilat, joiden käyttötarkoitusta ei ole määritelty tarpeettoman pitkälle asutosuunnittelussa tai kaavoituksessa. Esimerkiksi Sveitsissä puhutaan neutraaleista huonetiloista: olohuoneesta voi tulla makuuhuone ja päinvastoin, työtilasta voi tulla asunto ja päinvastoin. Tilat voivat palautua myös aikaisempiin käyttöihinsä. Suuret huoneet ovat pieniä joustavampia, oman saunan tilalle siis kunnan huoneita. Tiloja on myös mahdollista jakaa ja kombinoida joustavasti. Aukkaat voivat organisoida tilojen käytön itselleen sopivaksi. Tällöin oleellista on tilojen uusi piirre, organisoitavuus, mahdollisuudet ryhmittää niitä tai esimerkiksi sisätilojen suhde tonttiin. Tällaisista tiloista on muodostettavissa oma typologiansa.

Asumisen ja rakennetun ympäristön ohjaukseen tarvitaan tulevaisuudessa ehkä myös kokonaan uudenlaisia toimijoita, kuten Lontoossa CABE tai Design for London, jotka seuraavat kaikkia merkittäviä hankkeita ja toimivat myös koordinaattoreina strategisten tavoitteiden saavuttamisessa, jotka perustuvat laatuun ja syntyvän ympäristön kestävyteen.

Lue lisää Karin Krokforsin artikkelista *New Housing Concepts for Sustainable Evolution of Housing*.

Edellisten lisäksi VTM Tuomas Ilmavirran ja YTK Maarit Lapinleimun pro gradu töihin perustuvat kirjoitukset valottavat molemmat kaupunkiasumiselle asetettavia vaatimuksia olemassa olevasta kaupungista käsin – onko keisarilla uusia vaatteita? Ilmavirran työ käsittelee Pasilan konepaja-aluetta. Zürichin markkinaehtoisesta James-kohteesta löydät erikseen tietoa osoitteesta <http://urba.tkk.fi/> Siinä on kysymys kiinnostavasta portieripalveluihin perustuvasta asumisratkaisusta Zürichin kantakaupungissa, josta on tullut eräänlainen kulttikohde.

Tietoja URBA-hankkeesta

Projekti on kolmivuotinen ja alkanut loppukesästä 2007. Hankkeen päärahoittajana on Tekes. Sen lisäksi hanketta rahoittavat pääkaupunkiseudun kunnat, Culminatium Oy, Asuntosäätiö, VVO, NCC, Kone Oy, ympäristöministeriö, YTV, Rakennustietosäätiö ja Rakennuskirja. Johtoryhmän puheenjohtajana on toiminut toimitusjohtaja Anja Mäkeläinen Asuntosäätiöstä. Tekesin edustaja on ollut dipl.ins. Sampsu Nissinen.

Hanke on ryhmähanke siten, että hankekokonaisuudesta vastaa Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus YTK Teknillisessä korkeakoulussa ja Kuluttajatutkimuskeskus KTK sen toisesta osaprojektista. Hankkeen johtajina ovat toimineet professori Hilka Lehtonen, ma johtaja Panu Lehtovuori ja johtaja, professori Raine Mäntysalo YTK:sta sekä tutkimuspäällikkö Päivi Timonen KTK:sta.

Käsitellyn julkaisun lisäksi on tähän mennessä julkaistu KTK:n osahankkeessa Asumisen tarjontakatsaus sekä artikkeli Asumisen myytit mikroilmastossa. YTK:n osuudessa tullaan erikseen julkaisemaan Tuomas Ilmavirran pro gradu työ VR:n konepaja-alueesta ja gentrifikaatiosta eli keskiluokkaistumisesta.

Lisäinformaatiota hankkeesta löytää osoitteesta <http://urba.tkk.fi/>.

Hilka Lehtonen